

HET EILAND HARUKU IN DE ZEVENTIENDE EEUW

Wanneer je met de boot van Ambon naar Haruku vaart, zie je al van verre de met tropisch regenwoud bedekte bergen oprijzen. Wanneer je dichterbij komt, kun je aan het strand huizen zien. Bij grote dorpen lijkt het wel alsof ze bovenop elkaar staan. Daar zie je boven de huizen de kerk of moskee uitsteken. Zo is het tegenwoordig, maar hoe zag Haruku er uit in de tijd van de Alaka-oorlog? Wat was hetzelfde en wat anders?

De kust van Haruku met het dorp Oma

Het eiland

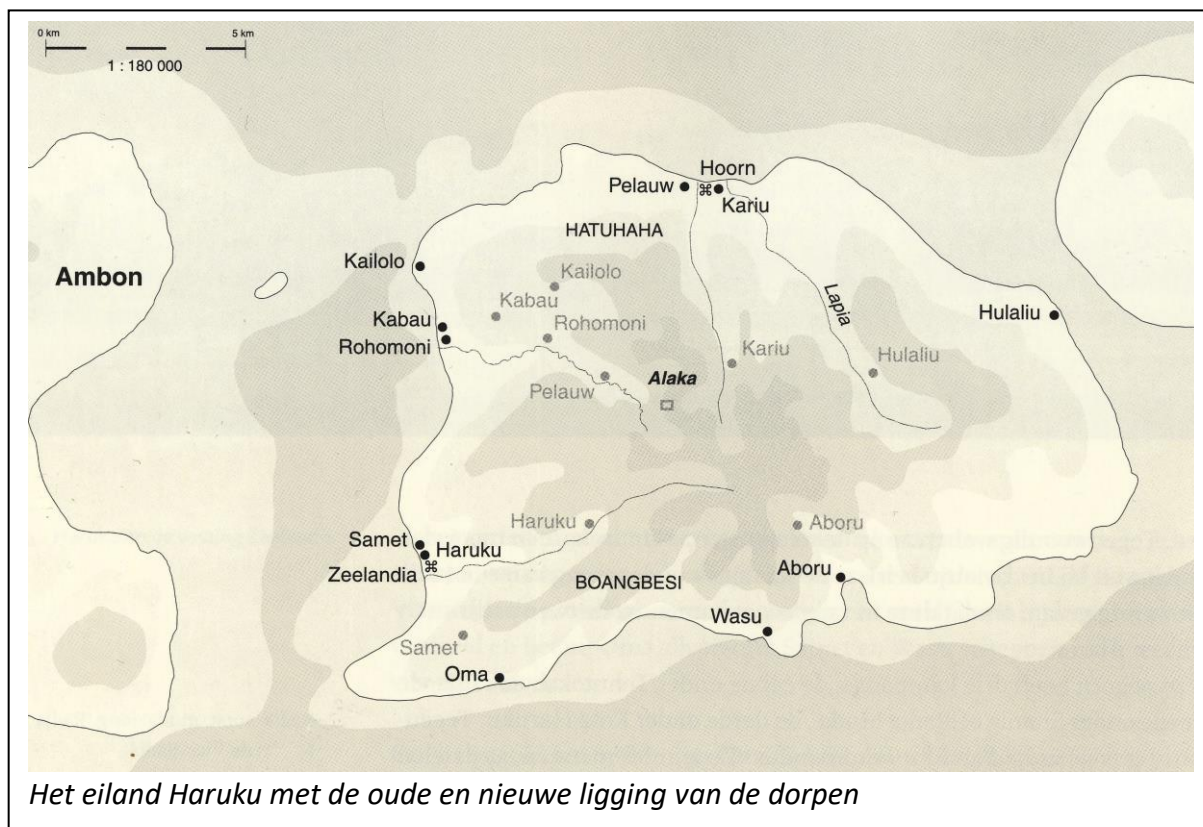
Haruku is maar een klein eiland, het is ongeveer 19 km lang en 14 km breed. Aan zee ligt een smalle kuststrook, maar al snel begint het bergland, met veel steile rotsen en smalle kloven. Je moet er goed de weg weten, wil je niet verdwalen.

De bodem van Haruku is vulkanisch. Iets ten oosten van het dorp Oma is er een warmwaterbron. Het water is kokend heet. En als je in de buurt gaat graven, wordt de aarde steeds warmer. Omdat er zoveel rotsen zijn, is Haruku op de meeste plaatsen niet erg vruchtbaar.

Het was voor de eerste bewoners van Haruku dan ook moeilijk om een goede woonplaats te vinden. Over de stichting van

Hulaliu, een dorpje aan de oostkust, gaat het volgende verhaal:

Twee kapitan (legeraanvoerders) zochten al een maand langs de rotsige oostkust van Haruku naar een plek om te gaan wonen voordat hun honden hen op het spoor brachten van drie kleine bronnen. Dat was net voldoende om te kunnen drinken en zich te wassen. Toen moesten ze een plek zoeken om huizen te bouwen. Die moest vlak zijn, niet te stenig, dicht bij het water, niet te dicht aan zee. Omdat ze zo'n plek niet konden vinden, besloten ze hun speer te gooien: dan konden de goden beslissen. Maar de ene speer brak op de rotsen en de andere kwam in zee terecht. Uiteindelijk gingen ze toen maar dicht bij de bronnen wonen.

De dorpen

Wanneer je naar de kaart van Haruku kijkt, zie je, dat Hulaliu het enige dorp aan de oostkust is. Alle andere dorpen liggen in het westen van het eiland, want daar is de bodem vruchtbaarder.

Tegenwoordig liggen alle dorpen aan de kust. En dat lijkt logisch, want het binnenland is woest, en als je naar een ander dorp wilt, ga je meestal over zee. En bovendien is de zee rond Haruku rijk aan vis. Daarom wordt er veel vis gegeten.

Toch zochten mensen als de kapitan van Hulaliu hun woonplaats niet direct aan zee. Want wanneer er vijanden over zee kwamen, dan konden die heel gemakkelijk het dorp overvallen. Omdat het veiliger was, wilden de bewoners van Haruku, evenals alle andere mensen op de Molukken, liever op een plaats in het binnenland wonen, waar ze zich goed tegen vijanden konden verdedigen. Daarom woonden toen alle mensen op Haruku zo'n

kilometer of één, twee het binnenland in, op een plek die moeilijk te vinden was.

Bovendien was een bergvesting zoals het fort op Alaka goed te verdedigen. Aanvallers moesten immers hoog klimmen en waren makkelijk te treffen met allerlei projectielen. Daarbij werd Alaka nog beschermd door dikke muren van koraalstenen, waardoor het fort bijna onneembaar was.

In de tijd van deze Alaka-oorlog woonden veel mensen al aan de kust, maar de inwoners in het noordwesten van Alaka woonden nog in kleine groepen in het binnenland en trokken zich terug op de berg Alaka, toen de Nederlanders kwamen. Na hun overwinning dwongen de Nederlanders de mensen van Haruku om aan de kust te gaan wonen, want zo konden ze hen goed in de gaten houden.

Vijanden en bondgenoten

Over zee kwamen allerlei mensen naar Haruku. Soms wilden ze het eiland veroveren. De mensen van Haruku woonden wel veilig in het binnenland, maar één dorp was meestal te zwak om de indringers te verjagen. Daarom sloten de dorpen van het noorden van Haruku, dat Hatuhaha werd genoemd, een bondgenootschap.

In tijden van oorlog had ieder van de aangesloten dorpen een eigen taak:

- Uit Pelauw kwam de radja, de vorst.
- In Rohomoni stond de belangrijkste moskee.
- Uit het economisch arme Hulaliu kwamen de woordvoerders bij onderhandelingen.
- Het rijke Kailolo zorgde tijdens oorlogen voor de proviand.
- Kabau lag vlak bij het fort Alaka en had de leiding bij de verdediging.

Mensen kwamen niet alleen naar Haruku om oorlog te voeren. Er kwamen natuurlijk ook handelaren. En ook kwamen er mensen, die de bevolking van Haruku tot een ander geloof wilden bekeren. Bijvoorbeeld moslims, die het noorden van Haruku tot de islam bekeerden. En later Portugese zendelingen, die het christendom predikten in het zuiden.

De dorpen in het noorden zijn nu nog steeds islamitisch en die in het zuiden christelijk. Maar er zijn twee uitzonderingen. Het dorp Kariu aan de noordkust is christelijk. Dat komt omdat Kariu oorspronkelijk aan de zuidkust lag, terwijl hun akkers dicht bij de noordkust van Haruku lagen. De Nederlanders hebben het dorp toen verplaatst, zodat ze dicht bij hun akkers kwamen te wonen.

Ook verbaas je je er misschien over, dat Hulaliu christelijk is. Het hoorde immers bij het bondgenootschap van Hatuhaha, dat

Moskee van Rohomoni

verder islamitisch was. Maar toen Hulaliu in de Portugese tijd christelijk werd, hebben ze het bondgenootschap verlaten.

De islamitische dorpen van Hatuhaha (Pelauw, Rohomoni, Kailolo, Kabau) hebben zich het felst tegen de Portugezen en later de Nederlanders verzet. Maar de christelijke dorpen waren bondgenoten van de Europeanen en hielpen hen of – wat meer voorkwam – bleven neutraal. Alleen tijdens de Alaka-oorlog, toen ze genoeg hadden van de slechte behandeling door de Nederlanders, sloten ze zich even bij het verzet aan.

Bestaan

De Nederlanders kwamen naar de Molukken om er een specerijen te halen. Voor de bevolking van Haruku was dat toen nog geen belangrijk artikel: oorspronkelijk groeiden de kruidnagels alleen in de Noord-Molukken en pas in de zestiende eeuw werden de eerste kruidnagelbomen op Haruku aangeplant. Later dwongen de Nederlanders de inwoners van Haruku tot de aanplant van kruidnagelbomen en daarna zorgden de kruidnagels voor geld, waarmee extra uitgaven konden worden gedaan.

Ook verder leverde Haruku weinig producten die voor handelaren van belang waren. In de bergen ten noorden van Oma was *damar* te vinden, een harssoort, die gebruikt wordt in fakkels of om prauwen (boten) waterdicht te maken. Met deze hars werd op kleine schaal handel gebleven, maar het meeste werd voor eigen gebruik of door de botenbouwers van Aboru gebruikt.

De inwoners van Haruku waren tijdens de Alaka-oorlog zelfvoorzienend: alles wat ze nodig hadden, haalden ze uit hun directe

omgeving:

natuur

In het bos jaagden ze met speer en pijl en boog op wild als varkens en vogels. En ook verzamelden ze vruchten. Bovendien leverde het bos timmerhout voor huizen en schepen. En op zee werd, net als nu, veel vis gevangen.

tuinen

Verder legden de mensen van Haruku tuinen aan, waar ze allerlei voedingsgewassen verbouwden: knolgewassen, bananen, kokosnoten, wat groenten. Het belangrijkste gewas was de sagopalm. De takken en bladeren van de sagopalm werden gebruikt voor de huizenbouw. En het meel werd verwerkt tot sagopap of sagokoekjes. Lange tijd gold sagopap (papeda) als het basisvoedsel op de Molukken. Ook nu nog is sago een belangrijk product.

Sagopalm

Vragen:

1.1 Dorpen waren oorspronkelijk niet gevestigd aan de kust maar in het binnenland. Waarom?

1.2 Noem een reden waarom de dorpen nu aan de kust liggen.

1.3 Hoe kwam het christendom op de Molukken?

1.4 Waarom sloten de dorpen een bondgenootschap?

1.5 Waaruit haalt men sagomeel?
